

ЮБІЛЕЇ

МЕТР ЗІСТАВНОГО МОВОЗНАВСТВА

У листопаді у Анатолія Олексійовича Виноградова, доктора філологічних наук Російської Федерації, професора кафедри російської мови Ужгородського національного університету, ювілей – йому виповнюється 60 років. Усе його життя тісно пов'язане із Закарпаттям.

Народився Анатолій Олексійович 1950 р. у м. Мукачеві в родині лікарів. Там же закінчив середню школу й у 1968 р. був прийнятий на російське відділення філологічного факультету Ужгородського державного університету. Закінчивши в 1973 р. навчання в університеті й одержавши кваліфікацію «Філолог. Учитель російської мови та літератури в середній школі», Анатолій Олексійович поїхав за розподілом у Хустський район, де відпрацював два роки (1973-75 рр.) у сільській школі вчителем російської мови та літератури. У 1975-1980 рр. він був співробітником Мукачівської філії Закарпатського обласного державного архіву. Робота в архіві спонукала Анатолія Олексійовича на вивчення чеської та угорської мов, що було необхідно для кваліфікованого опрацювання чесько- й угорськомовних документів. Працюючи в архіві, він одночасно навчався у заочній аспірантурі при кафедрі російської мови Ужгородського держуніверситету (1975-79 рр.). Науковим керівником Анатолія Олексійовича був М. А. Симулик. З 1980 р. Анатолій Олексійович починає працювати на кафедрі російської мови, пройшовши шлях від асистента до професора кафедри. Посаду професора кафедри російської мови він обіймає дотепер.

Наукові інтереси Анатолія Олексійовича у початковий період роботи в УЖДУ були зосереджені на дослідженні синтаксичних проблем, що цілком узгоджувалось з інтенсивною розробкою синтаксису в русистичі 70-80 рр. ХХ ст. Завершився цей період успішним захистом в 1984 р. кандидатської дисертації на тему «Структура и функции присоединительных конструкций в современном русском литературном языке». Захист проходив у Вченій раді Московського державного педагогічного інституту ім. В. І. Леніна (зараз –

Московський педагогічний державний університет). У кандидатській дисертації Анатолій Олексійович обґрунтував подальший розвиток концепції приєднання як категорії, котра існує у взаємодії статичного й динамічного аспектів, а також структурних ознак речення й ознак поля. На базі формальних диференціальних ознак даної категорії він провів зіставлення комунікативно нерозчленованих (оформлених як одна комунікативна одиниця), або статичних, і комунікативно розчленованих (оформлених як кілька комунікативних одиниць), або динамічних конструкцій (в іншій термінології: парцельовані – приєднувальні конструкції). Скорочено – СПК і ДПК. Розмежування динамічного й статистичного аспектів речення як мовної одиниці й використання поняття мовного поля становлять новий підхід у вивченні явища приєднання. У кандидатській дисертації Анатолія Олексійовича докладно розглядаються також стилістичні функції ДПК різної структури у тексті, при цьому вперше в диференціацію ДПК і СПК вводиться ознака прагматичної функції мовних одиниць. Піднімається також питання про відмежування ДПК від подібних синтаксичних структур. Автор переконливо обґрунтовує й демонструє практичне застосування ДПК при викладанні російській мові, зокрема в національній школі, для чого залучається матеріал угорської літературної мови.

Основні положення кандидатської дисертації Анатолія Олексійовича відображені у низці актуальних статей, котрі вийшли друком у тому числі й у загальносоюзних філологічних журналах: К вопросу о дифференциации явлений парцелляции и динамического присоединения // Вопросы языкознания. – 1981. – №3; Функциональные типы лексического повтора в расчлененных присоединительных конструкциях (на материале русского, венгерского и чешского языков) // Филологические науки. – 1984 – №1; та ін.

Згодом наукові інтереси Анатолія Олексійовича змістилися у бік проблем словотвору, який в 90-х роках ХХ ст. зайняв провідні позиції у русистичі. Його цікавив насамперед порівняльний словотвір, і він зосередився на проблемах порівняльного словотвору російської й угорської мов. Це знайшло відображення у цілій низці його новітніх публікацій: Зіставне дослідження словотворчих типів з опорою на ЛСГ (на матеріалі російських та угорських префіксальних девербативних дієслів) // Компаративний аналіз: питання теорії й практики. – Ужгород, 1992; Контрастивное исследование

грамматических явлений русского и венгерского языков в аспекте полевой структуры // *Acta Hungarica* 1990. — Ужгород, 1992; Семантическая структура русских и венгерских глагольных приставок // *Acta Hungarica* 1992. — Ужгород, 1994; Словообразовательные типы префиксальных глаголов со значением результативности // *Acta Hungarica* 1993-1994. — Ужгород, 1997; Идиосинкретичность словообразования в языковой картине мира (на материале русских и венгерских deverбативных глаголов) // *Acta Hungarica* 1995. — Ужгород, 1997; Межязыковые контакты и контрастная лингвистика // *Acta Hungarica* 1996-1997. — Ужгород, 1998; Словообразовательная категория доведения действия до результата (общерезультативности) в русском и венгерском языках // Сборник статей по русистике. Вып. 2. — Сегед, 1999; Словообразовательная категория степени интенсивности действия в русском и венгерском языках (на материале префиксальных deverбативных глаголов) // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. — Ужгород, 1999; Внутрязыковое соотношение глагольных словообразовательных категорий в русском и венгерском языках как показатель идиосинкретичности их деривативов // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія філологія. — 2000. — № 5; і багато інших.

У 1998 р. результати наукового дослідження проблем порівняльного словотвору були узагальнені А. О. Виноградим у монографії «Префіксація в руском и венгерском языках (внутриглагольное словообразование)» (Ужгород, 1998. — 11 друк. арк.). А в 2000 р. Анатолій Олексійович у Вченій раді Інституту мовознавства Російської АН захистив докторську дисертацію на тему «Префіксальное внутриглагольное словообразование в русском и венгерском языках». У докторській дисертації він представив оригінальну комплексну методичку порівняльного аналізу префіксальних deverбативних дієслів у російській й угорській мовах. Пафосом дослідження є зіставлення однопорядкових словотворчих категорій дієслів в обох мовах з метою виявлення закономірностей або тенденцій у їх міжмовному співвідношенні з погляду подібності й розходжень у змісті й формальному вираженні відповідних словотворчих значень, що складають ці категорії. Актуальність і новизна наукового твору Анатолія Олексійовича обумовлена, по-перше, відсутністю фундаментальних порівняльних досліджень словотвору російської й угорської мов, і зокрема – систем дієслівних префіксів у них; по-друге, подібні дослідження мають неабияке теоретичне значення для вдосконалення концептуально-методичного апарату порівняльних досліджень зі словотвору мов різних систем; та інші. Практична значимість цієї роботи полягає у використанні результатів дослідження в теорії й практиці контрастивного вивчення словотвору, у складанні двомовних словотворчих слов-

ників (з навчальною метою), а також у викладанні загальнолінгвістичних і спеціальних курсів у вузі.

Анатолій Олексійович продовжує активну наукову роботу, про що свідчать його численні публікації: Семантические сценарии приставок как tertium comparationis их сопоставительного описания (на материале русских и венгерских глаголов) // Московский лингвистический журнал: Глагольные префиксы и префиксальные глаголы. — М. — 2001. — Т. 5. — № 1; Обучение языку: сопоставительная или ассоциативная грамматика? (К проекту ассоциативной грамматики Ю.Н. Караулова) // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія філологія. — 2003. — № 8; Венгерский преверб и русский актантно-сирконстантный контекст глагола // *Slavica Szegediensia*: Сборник научных статей. — Szeged, 2003; Глагольная префиксация как маркер языковых картин мира в сопоставительном исследовании словообразования // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія філологія. — 2005. — № 11; Глагол как эквивалент префиксального форманта в сопоставительном словообразовании (на материале русского и венгерского языков) // *Slavica Szegediensia V*: Сборник научных статей. — Сегед, 2005. — С. 277-291; Українсько-угорський словник за редакцією проф. Лизанця Петра // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія філологія. — 2005. — № 13. — С. 140-142 (рецензія); Когнитивно-етнопсихолінгвістическая основа сопоставительных исследований // *Acta Hungarica*. — 2005-2006, XVI-XVII-ий рік видання. — Ужгород, 2007. — С. 35-42; Контрастивистика – етнопсихолінгвістика – когнитивна лінгвістика (Національно-культурний «субстрат» лінгвістического сопоставления) // Мова і культура (науковий журнал). — К. — 2007. — Вип. 9. — Т. У. — С. 5-11; Искажение денотата в процессе лингвоидеологической адаптации перевода: Языковая личность // Мова і культура (науковий журнал). — К. — 2009. — Вип. 10. — Т. УІ; Словообразовательная категория субъекта в разноструктурных языках (на материале русских и венгерских отсубстантивных существительных со значением лица) // Актуальні проблеми менталінгвістики: Збірник наукових статей за матеріалами УІ Міжнародної наукової конференції. — Черкаси, 2009. — С. 83-85; і багато інших.

Широту наукових інтересів Анатолія Олексійовича багато в чому обумовлює знання декількох іноземних мов – угорської, чеської й англійської.

Анатолій Олексійович є членом редколегії наукових збірників «*Acta Hungarica*», «Науковий вісник Ужгородського університету: Серія філологія», «Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства». У 2004-2008 рр. він був членом Спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських дисертацій К.61.051.06 в Ужгородському національному університеті. Крім цього він керує науковими дослідженнями декількох аспірантів, курсовими й дипломними роботами студентів.

Поряд із наукою роботою Анатолій Олексійович багато уваги приділяє навчальній роботі. Він читає наступні нормативні курси: синтаксис сучасної російської мови, вступ до мовознавства, загальне мовознавство, а також спецкурси: основи наукових досліджень, основи контрастивної лінгвістики, основи функціонального синтаксису й інш. Студенти характеризують Анатолія Олексійовича як вимогливого, але справедливого викла-

дача. Він користується заслуженою повагою колег, які від усього серця бажають йому міцного здоров'я, нових творчих успіхів, радості й благополуччя в родині, де у двох його синів на радість дідусяві вже підростають онуки.

Л. М., Устюгова
доктор філол. наук РФ,
професор кафедри російської мови
Ужгородського національного університету.